

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**GENEL KURUL
KARAR**

RİDVAN AKBAŞ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/25399

Karar Tarihi : 17/4/2025

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Basri BAĞCI

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Recai AKYEL

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Aydın DEMİREL

Başvurucu : Rıdvan AKBAŞ

Vekili : Av. Fatih GÖKÇE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanuni gözaltı süresinin aşılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/4/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Ceza Soruşturması Süreci

6. DHKP/C silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütünün propagandasını yapma, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme ve mala zarar verme suçlarından hakkında soruşturma yürütülen İ.G.nin 8/5/2020 tarihinde düzenlenen cenaze töreninde meydana gelen olaylar nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) soruşturma başlatmıştır.

7. Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre Cumhuriyet savcısı şüphelilerin yakalanması ve arama yapılması talimatı vermiştir. Aralarında başvurusunun da olduğu on yedi şüpheli 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te yakalanmıştır. Saat 15.00'te Cumhuriyet savcısı yakalanan şahısların dört gün süreyle gözaltına alınması talimatı vermiştir.

8. Kolluktaki işlemlerinin tamamlanmasından sonra 12/5/2020 tarihinde saat 11.30'da başvurusunun da aralarında olduğu şüpheliler, adliyedeki işlemlerinin yapılması için İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü nezarethanesinden çıkarılmıştır. Başvurusunun da aralarında olduğu şüphelilerin ifadesini almayan Başsavcılık, yapılan aramada DHKP/C silahlı terör örgütünün kullanımına tahsis edilen silah ve materyallerin ele geçirilmesi, şüpheliler hakkındaki diğer soruşturmalar nedeniyle örgütle bağının olduğu iddiasıyla başvuru da dâhil on beş şüphelinin tutuklanmasını, diğer iki şüphelinin ise haklarında adli kontrol tedbiri uygulanmasını talep etmiştir.

9. Başvurucu, tutuklanması istemiyle saat 16.12'de İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiş; dosya saat 16.14'te İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) tevzi edilmiştir.

10. Sulh Ceza Hâkimliği 12/5/2020 tarihinde tutuklama talebinin reddine, başvurusunun adli kontrol tedbirleri uygulanarak salıverilmesine karar vermiştir. UYAP kayıtlarına göre sorgu zaptı saat 17.19'da oluşturulmuş olup saat 19.36'da hâkim tarafından imzalanarak sorgu sonlandırılmıştır.

11. UYAP'tan yapılan inceleme neticesinde silahlı terör örgütü üyeliği suçunu işlediği iddiasıyla başvuru hakkında kamu davası açıldığı ve davanın derdest olduğu tespit edilmiştir.

B. Tahminat Davası Süreci

12. Başvurucu 11/6/2020 tarihli dilekçeyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca gözaltı süresinin aşıldığından bahisle tahminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te hakkında yakalama işlemi gerçekleştirildiğini, sonrasında dört günlük gözaltı kararı verildiğini, 12/5/2020 günü öğlen saatlerinde İstanbul Adliyesine getirildiğini, saat 13.05'i geçmesine ve hakkında gözaltı süresinin uzatılması kararı bulunmamasına rağmen Başsavcılıkta ifadesi alınmadan tutuklanması talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk edildiğini, saat 19.30 sıralarında

serbest bırakılmasına karar verildiğini belirterek yaklaşık altı saat haksız şekilde özgürlüğünden mahrum bırakıldığını ileri sürmüştü; 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

13. Bafra Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 23/12/2020 tarihinde tazminat talebinin reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 91. maddesinde yakalanan kişinin Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmaması durumunda soruşturmanın tamamlanması için gözetlme alınmasına karar verilebileceği, gözetlme süresinin, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemeyeceği, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu sürenin oniki saatten fazla olamayacağı, toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısının gözetlme süresini üç gün kadar uzatabileceği, gözetlme alınan kişinin bırakılmaması durumunda en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekileceği belirtilmiştir.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 23/9/2020 tarihli müzekkeresine göre davacı Rıdvan Akbaş'ın toplu olarak işlemiş olduğu iddia edilen suç nedeniyle 8/5/2020 tarihinde gözetlme alındığı, ilgili Cumhuriyet savcısınca gözetlme alınma talimatının saat 15.00'de verildiği, İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin aynı tarihli müzekkeresine göre de 12/5/2020 tarihi saat 16.12 itibarıyla silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklama istemiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edildiği görülmüştür. Davacının temin edilen nezarethane defterinde ise saat 11.30 itibarıyla nezarethanedен çıkarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu bilgiler ışığında yürütülen yargılamada; hakkında DHKP-C silahlı terör örgütüne üye olma suçundan gözetlme alınmasına karar verilen davacının, bulunduğu İstanbul şehrinin nüfusu, ulaşım ağı, iş yükü gibi özellikleri nazara alındığında kanunda öngörülen yol süresi içerisinde tutuklamaya sevk edildiği, gözetlme süresine şüphelinin yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu tutulan sürenin dâhil edilemeyeceği, davacının kanunda toplu suçlar için öngörülen gözetlme süresinin sona ermesini takiben makul bir süre içerisinde hâkim önüne çıkarıldığı kanaatine varılarak koşulları oluşmayan manevi tazminat isteminin reddine karar verilmiştir..."

14. Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesi başvurusunun istinaf talebini 5/4/2021 tarihinde kesin olarak reddetmiştir.

15. Başvurucu, nihai karar 16/4/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 20/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. İstanbul İl Emniyet Müdürlüğünün 27/3/2025 tarihli yazısına göre 12/5/2020 günü saat 11.30'da nezarethanedен çıkarılan başvurusu, hastaneye götürülmüş ve saat 12.11'de hakkında adli muayene çıkış raporu düzenlenmiştir. Anılan yazıya göre adli muayene çıkış raporu sonrası hastane ile adliye arasındaki yolculuğun yaklaşık 20-30 dakika sürdüğü ve bu kapsamda başvurusunun da aralarında olduğu şüphelilerin saat 12.40 ila 12:50'de Başsavcılık nezdinde hazır edildiğinin değerlendirildiği belirtilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 5271 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"k) Toplu suç: Aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç,

...

İfade eder."

18. 5271 sayılı Kanun'un "Gözetim" başlıklı 91. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözetim altına alınmasına karar verilebilir. (Değişik ikinci cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Gözetim süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez. (Ek cümle: 25/5/2005 – 5353/8 md.) Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre oniki saatten fazla olamaz.

...

(3) Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle; Cumhuriyet savcısı gözetim süresinin, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözetim süresinin uzatılması emri gözetim altına alınana derhâl tebliğ edilir.

...

(5) Yakalama işlemine, gözetim alma ve gözetim süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı, yakalanan kişi, müdafii veya kanunî temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısımları, hemen serbest bırakılmayı sağlamak için sulh ceza hâkimine başvurabilir. Sulh ceza hâkimi incelemeyi evrak üzerinde yaparak derhâl ve nihayet yirmidört saat dolmadan başvuruyu sonuçlandırır. Yakalamanın veya gözetim altına alma veya gözetim süresini uzatmanın yerinde olduğu kanısına varılırsa başvuru reddedilir ya da yakalananın derhâl soruşturma evrakı ile Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verilir.

...

(7) Gözetim altına alınan kişi bırakılmazsa, en geç bu süreler sonunda sulh ceza hâkimi önüne çıkarılıp sorguya çekilir. Sorguda müdafii de hazır bulunur."

19. 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört yıl süreyle; 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından:

a) Gözetim süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez. Delillerin toplanmasındaki güçlük veya dosyanın kapsamlı olması nedeniyle gözetim süresi, birinci cümlede belirtilen sürelerle bağlı kalmak kaydıyla, en fazla iki defa uzatılabilir. Gözetim süresinin uzatılmasına ilişkin karar, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalanan kişi dinlenilmek suretiyle hâkim tarafından verilir. Yakalama emri üzerine yakalanan kişi hakkında da bu bent hükümleri uygulanır.

b) Şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında bu işlem, Cumhuriyet savcısı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri üzerine kolluk tarafından yapılabilir.

..."

20. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

...

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

...

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler."

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özgürlük ve güvenlik hakkı" başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen hâller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı hâlinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

...

3. İşbu maddenin 1.c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhâl bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.

...

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 17/4/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu; dört günlük azami gözaltı süresinin dolması nedeniyle gözaltı işleminin yasal dayanağının kalmadığını, Başsavcılığa sunduğu salıverilme talepleriyle ilgili

bir işlem yapılmadığını, aynı olaydaki diğer şüphelilerin tazminat talepleri başka mahkemelerce kabul edilmesine rağmen kendi talebinin haksız olarak reddedildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, adil yargılanma hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde; başvurunun 8/5/2020 tarihinde saat 15.00 itibarıyla gözaltına alındığı, Sulh Ceza Hâkimliğine sevkinin ise 12/5/2020 günü saat 16.12 itibarıyla gerçekleştiği, başvurucuya isnat edilen suçun toplu olarak işlenen suç olması nedeniyle hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin süresinin dört gün olduğu, başvurunun bu sürenin bitiminden itibaren kanunda belirtilen on iki saatlik hâkim önüne çıkarılma süresi içinde sulh ceza hâkimliğine sevk edildiği belirtilip bu hususların gözönünde bulundurularak değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir.

25. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa'nın "*Kişi hürriyeti ve güvenliği*" başlıklı 19. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

Şekil ve şartları kanunda gösterilen:

...

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal (...) ve savaş hallerinde uzatılabilir.

...

Bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, Devletçe ödenir."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özü dikkate alındığında başvuru, bir bütün olarak Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

28. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve Anayasa Mahkemesinin kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı iddiasına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu içtihadı (*Hikmet Kopar ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72) uyarınca

somut olayda başvuru yolu tüketildiğinden kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

i. Gözaltına İlişkin Olarak

29. *Yakalama* kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut ya da hayatına yönelik olarak var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması şeklinde tanımlanmaktadır. *Gözaltı* ise yakalanan kişi hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla kişinin yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanmasını öngören bir koruma tedbidir (*Emre Soncan* [2. B.], B. No: 2016/73490, 11/3/2020, § 54).

30. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları bir bütün olarak değerlendirildiğinde suç isnadına bağlı olarak bir kimsenin kamu makamlarınca özgürlüğünden yoksun bırakılmasının tutuklama veya yakalama yolu ile gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır. Anılan fıkralarda sözü edilen *yakalama* kavramının özerk bir anlamı olup 5271 sayılı Kanun'da düzenlenen yakalama müessesesinden daha geniş bir içeriktedir. Anayasal anlamda *suç isnadına bağlı yakalama*, kişinin fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakıldığı andan tutuklandığı veya tutuklanmaksızın serbest bırakıldığı ana kadar devam eden tüm süreci kapsar. Bu bağlamda Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen yakalama kurumunun 5271 sayılı Kanun'daki gözaltını da kapsadığı söylenebilir (*Hasan Akboğa* [GK], B. No: 2016/10380, 27/3/2019, § 49). Bu yönüyle gözaltı tedbiri yakalamanın özel bir görünümüdür (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 138).

31. Hâkim kararı olmaksızın Cumhuriyet savcısı veya yetkili kolluk amiri tarafından gözaltına alınarak özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin keyfi uygulamalara maruz kalmaması için bir an önce hâkim önüne çıkarılması gerekir. Bu nedenle gözaltı süreleri olabildiğince kısa tutulmuş, Anayasa'da ve kanunlarda gözaltı için belirli sınırlamalar öngörülmüştür (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, § 276).

32. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına göre yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine *en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç* en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz (*Emre Soncan*, § 55). Gözaltı süresi kişinin fiili olarak ya da yetkili mercinin emri üzerine yakalanmasıyla başlar. Gözaltına alınan kişi, belirlenen süreler sonunda serbest bırakılmalı ya da sulh ceza hâkimine sevk edilerek sorguya çekilmelidir (AYM, E.2018/137, K.2022/86, 30/6/2022, § 275).

33. 5271 sayılı Kanun'un "*Gözaltı*" başlıklı 91. maddesine göre de gözaltı süresi, *yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç* yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz. Toplu olarak işlenen

suçlarda, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresinin her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. *Toplu suç* anılan Kanun'un 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (k) bendinde aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suç olarak tanımlanmıştır.

34. 3713 sayılı Kanun'un geçici 19. maddesine göre ise silahlı terör örgütü üyeliği suçu bakımından gözaltı süresi -yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç- yakalama anından itibaren kırk sekiz saati, toplu olarak işlenen suçlarda dört günü geçemez.

35. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında geçen "*en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*" ibaresinin "*toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün*" ibaresini de bağladığı açıktır. Kanun hükümlerinden de toplu olarak işlenen suçlar için öngörülen azami dört günlük gözaltı süresine tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilme için gerekli sürenin ekleneceği anlaşılmaktadır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (3) numaralı fıkrasında "*uzatılma*"dan söz edilmektedir. Uzatılan süre ise (1) numaralı fıkradaki "*Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez.*" hükmünün geçerli olduğu gözaltı süresi olup bu süreye "*yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre*" dâhil değildir.

36. Dolayısıyla Anayasa ve Kanun maddelerindeki gözaltı süreleri ile yakalananın en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için gerekli süreler birbirinden bağımsızdır. Bu nedenle yakalanan veya tutuklanan kişinin tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre gözaltı sürelerine ilave olarak ayrıca düzenlenmiştir (Emre Soncan, § 57). Buna göre Anayasa'nın 19. maddesindeki ifadesiyle "*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre*", 3713 sayılı Kanun'daki ifadesiyle "*yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre*" 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesi gereğince en fazla on iki saattir. Bu süre soruşturma birimlerine verilmiş bir açık çek olmayıp keyfi olarak kullanılamaz.

37. Yukarıda anılan Kanun hükümlerinde başvurucuya isnat edilen suç bakımından gözaltı süresinin en çok dört gün olduğu ve bu süreye zorunlu yol süresinin ilave edileceği ancak yol süresinin toplam on iki saati geçemeyeceği belirtilmiştir. Buna göre yol süresi dâhil toplam gözaltı süresinin azami 4 gün 12 saat olabileceği anlaşılmaktadır (azami tutukluluk süresiyle ilgili olarak benzer değerlendirmeler için bkz. Murat Narman [2. B.], B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 46; Selahattin Demirtaş (3) [1. B.], B. No: 2017/38610, 9/6/2020, § 161).

ii. İnceleme Yöntemine İlişkin Olarak

38. Kişilerin keyfi olarak hürriyetinden yoksun bırakılmaması, hukukun üstünlüğüyle bağlı olan bütün siyasal sistemlerin merkezinde yer alan en önemli güvenceler arasındadır. Bireylerin özgürlüklerine yönelik müdahalenin keyfi olmaması olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de uygulanması gereken temel bir güvencedir (Ayдын Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 347). Dolayısıyla Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenmiş olan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bireylerin keyfi olarak özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarını önlemeye yönelik güvenceler içeren temel bir hak niteliğindedir (Erdem Gül ve Can Dundar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62).

39. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu belirtilmiş; ikinci ve üçüncü fıkralarında özgürlüğün kısıtlanabileceği durumlar sayılmış, dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarında ise hürriyetinden yoksun kalan kişilere tanınan güvencelere yer verilmiştir (*Safkan Aydoğdu* [2. B.], B. No: 2014/7498, 5/4/2017, § 43; *M.E.* [2. B.], B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 44; *Şenel Çelik* [1. B.], B. No: 2019/16560, 18/1/2022, § 36).

40. Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında ise bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zararların tazminat hukukunun genel prensiplerine göre devlet tarafından ödeneceği ifade edilmiştir. Anılan fıkra da yer alan “*bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişiler*” ifadesi ile maddenin diğer tüm fıkralarında yer verilen kurallara aykırı bir işleme tabi kılınmanın kişiye tazminat hakkı doğurduğu belirtilmiştir. Buna göre maddenin ikinci veya üçüncü fıkralarında belirtilen durumlara aykırı şekilde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale edilen kimsenin maddenin dördüncü, beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci fıkralarındaki güvencelerden yararlandırılmaması hâlinde uğranılan zararlar devlet tarafından ödenecektir (*Safkan Aydoğdu*, § 44; *M.E.*, § 45; *Şenel Çelik*, § 37).

41. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlal edilip edilmediğini belirleyebilmesi için öncelikle başvurunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığını incelemesi gerekir. Yapılacak bu inceleme sonucunda başvurunun Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu ve bu kapsamda uğradığı zararın devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmediği tespit edilirse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkının ihlali söz konusu olabilecektir (*Safkan Aydoğdu*, § 45; *M.E.*, § 46; *Şenel Çelik*, § 38).

42. Bu nedenle başvurunun Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir işleme tabi olduğu mahkemelerce ve Anayasa Mahkemesince tespit edilmeden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında tazminat hakkının ihlal edildiği sonucuna varılamaz (*Şenel Çelik*, § 38). Bir başka ifadeyle Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının uygulanabilmesi için başvurunun anılan maddenin diğer fıkralarında belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulup tutulmadığı mahkemelerce ya da Anayasa Mahkemesince tespit edilmelidir (*M.E.*, § 46).

43. Kişinin Anayasa'nın 19. maddesinin ilk sekiz fıkrasında belirtilen esaslara aykırı bir işleme tabi tutulduğu mahkemeler tarafından tespit edilmişse Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (*M.E.*, § 47).

44. Somut olayda bu konuda mahkemelerce yapılmış bir tespit yoktur. Dolayısıyla başvurunun gözaltıyla ilgili esasların belirlendiği Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasına aykırı bir işleme tabi tutulup tutulmadığı, belirtilen esaslar dışında bir işleme tabi tutulmuşsa bu kapsamda uğradığı zararın devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenip ödenmediği incelenecektir.

45. Başvurucu, dört günlük azami gözaltı süresinin aşıldığını iddia etmiştir. Diğer bir ifadeyle başvurunun iddiası azami gözaltı süresinin aşıldığına yönelik olup başvurunun gözaltının hukukiliğine yönelik bir şikâyeti yoktur. Başvurucu, sorguya

hazırlık ve sorgu işlemlerinin makul süre de tamamlanmadığına yönelik bir itirazda da bulunmamıştır.

46. Yakalama ve gözaltı suretiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik müdahale -Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe- Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir (*Hasan Akboğa*, § 50). Somut başvurudaki şikâyet kapsamında Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, azami gözaltı süresinin aşılp aşılmadığının tespitinden ibarettir. Bu tespitten sonra meşru amaç ve ölçülülük incelemesi yapılmayacaktır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre aralarında başvurunun da olduğu çok sayıda şüpheli 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te güvenlik güçleri tarafından yakalanmış, saat 15.00 itibarıyla da Cumhuriyet savcısının emriyle dört gün süreyle gözaltına alınmıştır. UYAP'tan yapılan incelemeye göre aralarında başvurunun da bulunduğu şüpheliler hâkim önüne çıkarılmak üzere işlemlerinin yapılması için 12/5/2020 tarihinde saat 11.30 itibarıyla İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü nezarethanesinden çıkarılmıştır. Akabinde adli rapor alınması ve adliyeye intikal işlemleri gerçekleştirilmiştir. Başsavcılık nezdinde başvuru da dâhil olmak üzere şüphelilerin ifadelerine başvurulmamış, başvurunun da aralarında olduğu şüphelilerin tutuklanması taleplerine yönelik olarak zorunlu usul işlemleri gerçekleştirilmiştir. Başvurucu, tutuklanması istemiyle İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmiş; dosya saat 16.14'te İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin uhdesine geçmiştir. UYAP kayıtlarına göre sorgu saat 19.36'da tamamlanmıştır.

48. Başvurucuya isnat edilen terör örgütü üyeliği suçu bakımından yol süresi dâhil toplam gözaltı süresi azami 4 gün 12 saat olduğuna göre somut olayda başvurunun şikâyet ettiği tutmanın başlangıcı olan 8/5/2020 tarihi saat 13.05 ile tutmanın sona erdiği 12/5/2020 tarihi 19.36 saatleri arasında kanunda belirlenen bu azami gözaltı süresinin aşılmamış olduğu görülmektedir. Nitekim Ağır Ceza Mahkemesi de başvurunun iddialarına ilişkin olarak yol süresini azami gözaltı süresine eklemiş ve iddiaları gerekçeli şekilde reddetmiştir.

49. Başvurucu, azami gözaltı süresinin aşıldığı iddiası dışında tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süreye (yol süresine) ilişkin bir şikâyet de bulunmamıştır. Dolayısıyla bu aşamada gözaltının hukuka aykırı olup olmadığıyla veya gözaltı süresine ilave edilen yol süresinin keyfililiğiyle ilgili bir değerlendirme yapılmamıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -beşinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAŞAR bu sonuca katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -beşinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf şevki HAKYEMEZ ve Kenan YAşAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/4/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuran yasal gözaltı süresi dolduğu halde tutulmaya devam edilerek özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Mahkememiz çoğunluğu başvuranın 8.5.2020 günü saat 13.05 itibarıyla yakalanıp tutulduğu, başka deyişle gözaltının bu saatte başladığını, tutmanın sona erdiği 12.05.2020 günü saat 17.36 saatleri arasında yol süresi dahil 4 günlük gözaltı süresinin aşılmamış olduğunu kabul etmiştir. Kararın 46. paragrafında açıklandığı üzere başvuran Emniyet Müdürlüğü TEM nezarethanesinden 12 Mayıs günü saat 11.30'da çıkarılmış ve adli rapor alınması ve adliyeye nakil işlemleri başlatılmıştır. Başvurucu Adliye'de C. Başsavcılığı tarafından tutuklanması talebiyle saat 16.14'te sulh ceza hakimliğine sevk edilmiş, sevk yazısı üzerine saat 16.14'te Sistem üzerinden 3. Sulh Ceza Hakimliği görevlendirilmiş ve hakimlikteki sorgu da 17.36'da tamamlanmıştır.

2. Anayasanın 19. maddesinde toplu suçlar için öngörülen gözaltı süresi 15 gün iken 2001 yılında 4709 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle AİHS içtihadına uyum amacıyla 4 güne indirilmiştir. Başka deyişle aynı fıkra önceki şekliyle okunduğunda cümle şöyledir: "Yakalanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hakim önüne çıkartılır." Kanun koyucunun 15 günlük gözaltı süresine ek olarak yol süresi öngörmesinin makul bir yorum olmadığı düşüncesindeyim. Cümle yapısı bu şekilde okunduğunda ve 2001 yılında yalnızca onbeş rakamının dört olarak değiştirildiği gözetildiğinde Kanundaki olağan bir veya iki günlük sürenin uzatıldığı durumda yol süresinin söz konusu olmadığı değerlendirilmelidir.

3. Anayasa'daki yol süresine ilişkin kuralın genel geçer yorumdaki gibi kabul edildiğinde de çoğunluk gerekçesi hukuken sorunludur. Bu kabulle her ne kadar Kanunda 4 güne ek olarak hakim önüne gönderilmesi için zorunlu olan ve 12 saati geçmeyen yol süresi de öngörülmüş ise de bu sürenin her olayda mutlak şekilde uygulanması söz konusu değildir. Bu süre, somut olay bakımından nezarethaneden hakim önüne çıkarılması için gereken zorunlu süreyi kapsamaktadır. Anayasa'nın 19/5. maddesinde de "*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*" ibaresiyle bu konu düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin amacı yakalanan kişinin huzuruna çıkartılacağı mahkeme/hakim ile yakalama yeri arasındaki mesafenin uzaklığı nedeniyle zorunlu sürenin ek olarak dikkate alınması içindir. Yoksa aynı il/ilçe sınırları içerisinde yakalanan ve gözaltına alınan bir şüphelinin hakim önüne çıkartılabilmesi için ek olarak süre verilmesi şeklinde yorumlanamaz. Böyle bir yorum anayasal özgürlük ve güvenlik hakkını zedeler.

4. Gözaltı kararı verildiğinde C. Başsavcılığının şüpheliyi gözaltı süresi içinde hakim önüne çıkartması gereken tedbiri alması, kolluğa bu yönde gereken talimatı vermesi gerekir. Şüphesiz fiili bir zorunluluk varsa gereken yol süresi de hesap edilir. Başka deyişle C. Savcısının veya kolluğun zaman yönetimindeki kusuru özgürlüğün kısıtlanmasının mazereti olamaz. Öte yandan Emniyet Müdürlüğü yazısından başvuranın saat 11.30'da tutulduğu yerden çıkartıldığı ve adliyeye en geç saat 12.50'de ulaştığı anlaşılmaktadır (bkz. par.16). Yani yol süresi de kullanılmıştır. Dört günlük gözaltı süresi ise saat 13.05'te dolmaktadır. Diğer bir anlatımla başvuran adliyeye ulaştırıldığında henüz gözaltı süresi dolmamıştır. Bu nedenle somut olayda gerekmediği halde teorik olarak hakim önüne çıkartılması için ayrıca yol süresinin bu süreye eklenmesi gerektiği gibi bir yorum, gözaltı süresine ilişkin kuralın yorumla genişletilmesi ve dolayısıyla kişi özgürlüğünün yorumla

daraltılması anlamına gelmektedir. Sonuç olarak toplu işlenen suçlarda gözaltı süresinin 4 gün olduğu gözetildiğinde aynı idari sınırlar içerisinde yol süresi tanınması özgürlük ve güvenlik hakkını kanunsuz sınırlama anlamına gelmektedir. Bu nedenle incelenen olayda başvurunun özgürlük ve güvenlik hakkı ihlal edilmiştir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY

1- Başvurucu 8.05.2020 tarihinde meydana gelen bazı olaylar nedeniyle kolluk kuvvetleri tarafından saat 13:05'te yakalanmış soruşturmayı yürüten Cumhuriyet Savcılığı tarafından şahsın dört gün süreyle gözaltında tutulması talimatı verilmiştir.

2- Dört günlük sürenin sona erdiği 12.05.2020 günü saat 11:30'da başvuru Emniyetten Cumhuriyet Savcılığına sevk edilerek saat 12:50 itibari ile adliyeye getirilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı'ndaki işlemlerinin tamamlanmasının ardından tutuklama talebiyle 16:12 itibari ile Sulh Ceza Hakimliği sevki yapılmış, söz konusu evrak 16:14 itibari ile hakimliğe kayıtlarına düşmüştür.

3- Savcılık işlemlerinin devamı sırasında başvuru vekili 15:17 itibari ile Başsavcılığı sunduğu dilekçe ile "kanuni gözaltı süresinin tamamlandığını bu nedenle şüpheli başvuru tutulmasının hukuki olmaması nedeniyle salıverilmesi gerektiğini" bildirmiştir.

4- Somut olaydaki hukuki sorun başvuru yasal süreler dolmasına rağmen serbest bırakılmamasının hak ihlali oluşturup oluşturmadığı noktasında düğümlenmektedir.

5- Anayasanın 19. maddesinin beşinci fıkrasında "Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç 48 saat ve toplu olarak işlenen suçlar da en çok dört gün içinde hakim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz bu süreler olağanüstü hal ve savaş hallerinde uzatılabilir." denilmektedir.

6- Bu düzenlemeye göre toplu olarak işlenen suçlar da azami gözaltı süresi dört gün olup bu süreye dahil edilmeyecek tek bir istisna da yakalanan kişinin tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için geçecek süredir.

7- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 91. maddesinin birinci fıkrasında gözaltı süresinin hesaplanmasında yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç tutulmuş, ayrıca yol süresi olarak adlandırılan bu sürenin azami miktarında 12 saatten fazla olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

8- Aynı maddenin üçüncü fıkrasında da gözaltı süresinin en fazla üç gün süreyle uzatılmasına imkan tanınmak suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda toplam süre dört gün olarak düzenlenmiştir.

9- Bu düzenlemeler çerçevesinde toplu olarak işlenmiş bir suç azami gözaltı süresi dört gün olup bu süreye en fazla 12 saat süreyle en yakın hakim veya mahkeme önüne götürülmek için geçecek yol süresi ilave edilebilmektedir.

10- Somut olayımızda başvuru 8.05.2020 tarihinde saat 13:05'te gözaltına alınmış ve dört günlük süre 12.05.2020 tarihinde saat 13:05'te tamamlanmıştır. Bu süreye gerek Anayasa gerek Ceza Muhakemesi Kanununun düzenlemeleri çerçevesinde ancak yol süresi ilave edilmelidir.

11- Başvurucunun emniyetten adliyeye götürülmesi için geçen süre 11:30 ila 12 50 saat diliminde olup bu süre 1 saat 20 dakikalık bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

12-12.05.2020 tarihi saat 13:05'te dolan dört günlük süreye Kanun ve Anayasa gereği ilave imkanı olan 1 saat 20 dakikalık sürenin de eklenmesi suretiyle ulaşılan zaman saat 14:25 olup bu an itibarıyla başvurunun Sulh Ceza Hakimliği önüne çıkartılması gerekmektedir.

13- CMK'nın 91. maddesinin birinci fıkrasını düzenlenen azami 12 saatlik yol süresi otomatik olarak her olayda maksimum kullanılabilecek bir süre değildir. Kanunun cevaz verdiği ve Anayasanın lafzında uygun düşen yorum fiili olarak hakim önüne götürülmesi gereken süre ne kadar ise yol süresinin hesaplanmasında da buna riayet edilmesidir. Aksinin kabulü yol süresi uygulanması gereken her olayda gözaltı süresinin her halükarda dört gün 12 saat olarak hesaplanmasını gerekli kılar ki böyle bir yorumun hukuk güvenliği açısından da büyük sakıncalara neden olma potansiyeli bulunmalıdır.

14- Kolluk ve savcılık makamı gözaltı süresinin azami dört gün olduğu bilinci ile hareket etmek suretiyle yürütülmesi gereken soruşturma işlemlerini bu süre zarfında sonuçlandırmakta yükümlüdürler.

15- Dosyamızda yol süresi 1 saat 20 dakika olup bu süre dört günlük gözaltı süresinin dolduğu an olan 13:05'e ilave edildiğinde saat 14:25 itibari ile başvurusunun hakim önüne çıkartılması gerekmektedir.

16- Fiili uygulamalarda nazara alındığında hakim önüne çıkartılmak tabirinin kişinin hakimliğin egemenlik ve kontrol alanına girmesi olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bunun fiili olarak hakimle şahsın temas kurması değil soruşturma evrakının hakimliğe intikal ettirilmesi ve her an kişinin hakim huzuruna çıkabilecek konumda bulundurulması olarak algılanması gerekmektedir.

17- Hakim öne çıkartılma kavramının fiili olarak hakim huzurunda bulunma şeklinde algılanmaması gerekmektedir zira toplu olarak işlenen suçlarda sulh ceza hakimliklerinin her bir şüpheli ayrı ayrı sorguladığı dikkate alındığında şahısların hakim huzuruna çıkartılmasında doğal bir gecikme ortaya çıkacaktır ki bu da hak ihlallerini kaçınılmaz kılacaktır.

18- Bu bilgiler çerçevesinde somut olayımızda başvurunun evrakının 14:25 itibari ile hakimlikte hazır olması gerekirken bu işlem ancak 16:14 itibari ile gerçekleşmiş olup aradaki 1 saat 49 dakikalık gecikme kişinin hukuksuz olarak tutulduğu bir zaman dilimine tekabül etmektedir.

19- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi K.F.-Almanya (B. No: 144/1996/765/962,27.101.997 paragraf 73) kararında gözaltı süresinin 45 dakika aşılmış olmasını sözleşmenin 5/1-c maddesinin ihlali anlamına geleceğini kabul etmiştir.

20- Somut olaydaki 1 saat 49 dakikalık süre makul olmaktan uzak olup kişi açısından Anayasanın 19. maddesinin son fıkrasında sözü edilen tazminatlar kapsamında değerlendirilmesi gerekirken tazminat talebinin reddi yönündeki Ağır Ceza Mahkemesi kararı yerinde değildir.

21- Ağır Ceza Mahkemesi tazminat talebini reddederken İstanbul ilinde ulaşımın ciddi zaman aldığını, tutuklamaya sevk işleminin yol süresi içerisinde gerçekleştiğini bu nedenle yapılan işlemlerin makul olduğu gerekçelerine dayanmıştır ki bu durum dosya muhtevasına uygun değildir. Bu nedenlerle çoğunluğun somut olayın ihlali olmadığı yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuru, kanuni gözaltı süresinin aşılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, 8.5.2020 tarihinde bir terör soruşturması kapsamında saat 13.05'te yakalanmış ve 4 gün süreyle gözaltına alınmıştır. 12.5.2020 günü saat 11.30'da nezarethaneden çıkarılmış, saat 16.12'de tutuklama talebiyle hâkimliğe sevk edilmiş ve saat 19.30 civarında adli kontrolle serbest bırakılmıştır. Başvurucu, gözaltı süresinin dolmasından sonra 6 saat 30 dakika daha tutulduğunu belirterek tazminat davası açmış; mahkemeler, sevk süresinin makul olduğunu belirterek talebi reddetmiştir.

3. 5271 sayılı CMK'nın 91. ve 141. maddeleri ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. maddesi, gözaltı sürelerine ilişkin düzenlemeler içermektedir. AİHS'nin 5. maddesi ve AİHM kararları, makul süre içinde hâkim önüne çıkarılma güvencesini öngörür.

4. Çoğunluk, başvurunun gözaltı süresi sona erdikten sonra hâkim önüne çıkarılmasına kadar geçen sürenin, yakalama yerine en yakın mahkemeye gönderilme için gerekli süre kapsamında değerlendirilebileceğini kabul ederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

5. Aşağıda gerekçeleri açıklanacağı üzere, başvurunun gözaltı süresi dolmasına rağmen serbest bırakılmaksızın yaklaşık 6 saat 30 dakika daha tutulmuş olması, Anayasa'nın 19. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 5. maddesi kapsamında açık bir hak ihlali olduğu kanaati ile çoğunluk görüşüne iştirak etmiyoruz.

6. Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası uyarınca, toplu suçlarda dahi gözaltı süresi en fazla dört gün olup, bu sürenin bitimini müteakip kişinin hâkim önüne çıkarılması zorunludur. Bu hükümde öngörülen sürele uyulmaksızın kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakılması, ancak "tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmek için gerekli süre" gibi çok istisnai durumlarda sınırlı ölçüde mümkün olabilir. Bu istisnai sürenin makul sayılabilmesi için kamu makamlarının gerekli dikkat ve özeni göstermeleri zorunludur.

7. Dosya kapsamından anlaşıldığı üzere başvuru, gözaltı süresinin dolmasından sonra geçen 6 saat 30 dakikalık süre boyunca özgürlüğünden yoksun bırakılmıştır. Bu süre, somut olayın koşulları gözetildiğinde, "makul sevk süresi" olarak nitelendirilemeyecek kadar uzundur.

8. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin istikrarlı içtihatları da bu değerlendirmeyi desteklemektedir:

• *Giulia Manzoni/İtalya* (B. No: 19218/91, 1/7/1997, § 25) kararında Mahkeme, özgürlükten yoksun bırakma hâllerinin dar yorumlanması gerektiğini, keyfilige karşı güçlü güvenceler sağlanması gerektiğini belirtmiştir.

• K.-F./Almanya (B.No: 144/1996/765/962, 27/11/1997, § 73) kararında ise iç hukukta öngörülen gözaltı süresinin yalnızca 45 dakika aşılması, 5/1(c) kapsamında ihlal sayılmış, bu sürenin “mutlak sınır” teşkil ettiğine vurgu yapılmıştır.

• *Mooren/Almanya* [BD] (B. No: 11364/03, 9/7/2009, §§ 72, 77, 78) kararında, iç hukuka uygun bile olsa kötü niyetli veya hileli işlemlerle yapılan özgürlük kısıtlamalarının Sözleşme’ye aykırı olduğu açıkça belirtilmiştir.

• *Nestak/Slovakya* (B. No: 65559/01, 27/2/2007, § 74) kararında, müdahalenin gerekliliği ortadan kalktığına kişinin tutulmasının orantısız olacağı ve ihlale yol açacağı belirtilmiştir.

• *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık* (B. No: 11209/84 ve diğerleri, 29/11/1988, §§ 62-63) kararında AİHM, terörle mücadele gibi olağandışı koşullarda bile, 4 gün 6 saatlik gözaltı süresinin hâkim önüne çıkarma yükümlülüğünü karşılamadığına ve bu nedenle ihlal oluştuğuna karar vermiştir.

• *Oral ve Atabay/Türkiye* (B. No: 39686/02, 23/6/2009) kararında, 4 günü aşan 2 saat ve 4 saatlik gecikmelerin bile, gerekli ivediliğin gösterilmemesi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkının ihlali sonucunu doğurduğu tespit edilmiştir.

9. Anayasa’nın 19. maddesi, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını güvence altına alır. Suç isnadına dayalı yakalama ve tutuklamalarda belirli şekil ve şartlar öngörülmüştür. Bu çerçevede, yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilme süresi hariç olmak üzere, en geç kırk sekiz saat içinde; toplu suçlarda ise en fazla dört gün içinde hâkim önüne çıkarılmalıdır. Aksi hâlde, hâkim kararı olmaksızın kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılması yasaktır.

10. Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına göre, belirtilen usullere aykırı şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilerin uğradıkları zarar, devlet tarafından tazminat hukukunun genel ilkeleri uyarınca karşılanmalıdır.

11. Anayasal “yakalama” kavramı, Ceza Muhakemesi Kanunu’ndaki düzenlemeden daha geniş yorumlanmakta olup gözaltı sürecini de kapsamaktadır (Hasan Akboğa, B. No: 2016/10380, 27/3/2019). Kişi özgürlüğüne yapılan müdahale keyfî olamaz; bu güvence olağanüstü hâl dönemlerinde dahi geçerliliğini korur (Erdem Gül ve Can Dündar, B. No: 2015/18567, 25/2/2016; Aydın Yavuz ve diğerleri, B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

12. Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan tazminat hakkından yararlanılabilmesi için, aynı maddenin ilk sekiz fıkrasında öngörülen güvenceye aykırılık ve bu aykırılık nedeniyle giderilmemiş bir zararın bulunması gerekmektedir (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019).

13. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 91. maddesi uyarınca bireysel suçlarda gözaltı süresi yirmi dört saat, toplu suçlarda ise Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle her defasında bir günü geçmemek üzere en çok üç gün uzatılabilir. 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun geçici 19. maddesine göre ise, terör suçlarında gözaltı süresi dört günü geçemez. Bu sürenin aşılması, Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil eder ve Anayasa’nın 19. maddesinin ihlali sonucunu doğurur (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013).

14. Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri uyarınca, kişi hürriyetine yönelik bir müdahalenin hem kanuni bir temele dayanması hem de müdahale şeklinin açıkça belirlenmiş olması gerekir (bkz. Hasan Akboğa, § 51). Bu nedenle Anayasa Mahkemesi öncelikle müdahalenin kanuni dayanağını incelemelidir.

15. Başvurucu, 8/5/2020 günü saat 13.05'te gözaltına alınmış, dört günlük gözaltı süresi 12/5/2020 günü saat 13.05'te sona ermiştir. Ancak UYAP kayıtlarına göre tutuklamaya sevk işlemleri 12/5/2020 günü saat 16.12'de tamamlanmıştır. Sorgu tutanağına göre ise sorgu saat 18.00'de başlamış, 19.36'da tamamlanmıştır. Başvurucu, bu sürenin hukuka aykırı şekilde gözaltının uzatılması anlamına geldiğini iddia etmiş ve tazminat talebinde bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesi ise bu sürenin “yakalama yerine en yakın mahkemeye gönderilme süresi” kapsamında değerlendirilmesi gerektiği görüşüyle talebi reddetmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında (Emre Soncan [2. B.], B. No: 2016/73490, 11/3/2020); Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri, B. No: 2015/9756, 16/11/2016) gözaltı süresinin ancak kişinin fiilen hâkim önüne çıkarılmasıyla sona ereceğini belirtmiştir. Kişinin sadece sevk edilmesi yeterli olmayıp, sorguya alınması gerekir. Bununla birlikte, terör suçları gibi karmaşık soruşturmaların kamu makamlarına zorluk çıkardığı da gözletilmelidir.

17. Somut olayda başvuru 12/5/2020 günü saat 11.30'da nezarethaneden çıkarılmış, saat 16.09'da tutuklama talebiyle sevk edilmiştir. Gözaltı süresi, sevk işleminin tamamlandığı saat 16.12 itibarıyla sona ermiştir. Bu andan sonraki tutma, sorgu hazırlığı ve sorgu işlemleri ile ilgilidir. Bu işlemlerin süresi makul olduğunda, Anayasa'nın 19. maddesi yönünden ihlal oluşturmaz.

18. Ancak burada önemli olan husus, dört günlük gözaltı süresinin aşılmasıdır. Anayasa'nın 19. ve CMK'nın 91. maddeleri ile 3713 sayılı Kanun'a göre bu süre toplu suçlarda azami dört gündür. Bu süre yalnızca “gerekli ve zorunlu” hâllerde 12 saate kadar uzatılabilir. Başvurucu, gözaltı süresinin sona erdiği saat 13.05'ten sonra hâkim önüne ancak saat 16.09'da çıkarılmıştır.

19. Ağır Ceza Mahkemesi aşkın süreyi soyut ve genel olarak İstanbul'un nüfusu, ulaşım ağı, İstanbul'daki iş yükü gibi nedenlere atıfla yol süresi olarak kabul etmiş ve açılan tazminat davasını reddetmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi kararında başvurunun azami gözaltı süresini aşan kısmının neden hâkim önüne çıkarılmak için öngörülen gerekli ve zorunlu süre olarak kabul edilmesi gerektiğine dair ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmamıştır.

20. Sonuç olarak, başvurunun tutulduğu fazla sürenin zorunlu ve gerekli olduğu gösterilemediğinden, Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası ile bağlantılı olarak dokuzuncu fıkrası ihlal edildiği kanaati ile çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyoruz.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Kanuni gözaltı süresinin aşılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunun başvuru Anayasa'nın 19. maddesinin -beşinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği yönündeki kararına katılmamaktadır.

2. Başvurucu, DHKP/C silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütünün propagandasını yapma ve başka bazı suçlardan hakkında soruşturma süreçleri devam eden bir kişinin cenaze töreninde meydana gelen olaylar esnasında diğer şüphelilerle birlikte yakalanmış ve yakalanan bu kişilerin Cumhuriyet savcısı tarafından dört gün süreyle gözaltına alınması talimatı verilmiştir.

3. Başvurucunun da aralarında bulunduğu on yedi şüpheli 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te yakalanmış olup, kolluktaki işlemlerinin tamamlanmasından sonra 12/5/2020 günü saat 11.30'da hâkim önüne çıkarılmak üzere işlemlerinin yapılması için İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü nezarethanesinden çıkarılmışlardır. Başvurucunun da bulunduğu sekiz şüpheli silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanma talebiyle aynı gün saat 16.12'de İstanbul 6. Sulh Ceza Hakimliğine sevk edilmiştir.

4. Bu arada başvuru ile aynı olayda yakalanan diğer şüpheli vekili Başsavcılığa sunduğu 12/5/2020 tarihli (saat 15.17) dilekçede, şüphelilerin 8/5/2020 tarihi saat 13.05 sıralarında gözaltına alındıklarını, dilekçenin yazıldığı saat 15.17 itibarıyla hâlâ Başsavcılıktaki işlemlerinin başlamadığını, şüphelilerin hukuka aykırı olarak tutulmaya devam edildiklerini belirterek salıverilmelerini talep etmiştir. Sulh Ceza Hakimliği ise 12/5/2020 tarihinde, tutuklama talebinin reddine ve adli kontrol tedbirleri uygulanarak başvuru salıverilmesine karar vermiştir. UYAP kayıtlarına göre sorgu zaptı saat 17.19'da oluşturulmuş olup 19.36'da hâkim tarafından imzalanarak sorgu sonlandırılmıştır.

5. Başvurucu 11/6/2020 tarihli dilekçeyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca tazminat davası açmıştır. 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te hakkında yakalama işlemi gerçekleştirildiğini, sonrasında dört günlük gözaltı kararı verildiğini, 12/5/2020 tarihinde öğlen saatlerinde İstanbul Adliyesine getirildiğini, saat 13.05'i geçmesine ve hakkında gözaltı süresinin uzatılması kararı bulunmamasına rağmen serbest bırakılmadığını, aynı tarihte saat 17.30 sıralarında Başsavcılıkta ifadesi alınmadan tutuklanmasa talebiyle Sulh Ceza Hakimliğine sevk edildiğini, saat 19.30 sıralarında serbest bırakılmasına karar verildiğini belirterek haksız bir şekilde 6 saat 30 dakika özgürlüğünden mahrum bırakıldığını iddia etmiş ve 20.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Açılan tazminat davası ise Bafra Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.

6. Mahkeme kararında, somut olayda başvuru ile birlikte diğer kişilerin gözaltına alınmasından hakim huzuruna çıkarılmaya kadar olan tarih ve saatler belirtilmiş ve bu veriler ışığında hakkında DHKP-C silahlı terör örgütüne üye olma suçundan gözaltına alınmasına karar verilen başvuru bulduğu İstanbul şehrinin nüfusu, ulaşım ağı, iş yükü gibi özellikleri nazara alındığında kanunda öngörülen yol süresi içerisinde tutuklamaya sevk edildiği, gözaltı süresine şüphelinin yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu tutulan sürenin dahil edilemeyeceği, başvuru kanunda toplu

suçlar için öngörülen gözaltı süresinin sona ermesini takiben makul bir süre içerisinde hakim önüne çıkarıldığı gerekçeleriyle tazminat talebinin reddedildiği ifade edilmiştir.

7. Başvurucu, Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda kanuni gözaltı süresi dolduğu hâlde 6 saat 30 dakika haksız olarak tutulduğunu, Başsavcılığa sunduğu salıverilme talepleriyle ilgili bir işlem yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. Kanaatimizce eldeki bireysel başvurunun incelenmesi sürecinde açıklığa kavuşturulması gerekli önemli bir anayasal sorun bulunmakta olup öncelikle bunun netleştirilmesi bireysel başvuruda ileri sürülen anayasal hak ihlali iddiası bağlamında önem arz etmektedir. Bireysel başvuruya konu olayda uygulanan gözaltı toplu olarak işlenen bir suç kapsamındaki gözaltı niteliğinde olduğundan Anayasa'nın 19. maddesinde gözaltı süresinin ne şekilde düzenlendiğinin ve toplu olarak işlenen suçlarda anayasal düzeyde maksimum gözaltı süresinin ne olduğunun ortaya konulması gerekmektedir.

9. "Kişi hürriyeti ve güvenliği" başlıklı Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında bu konu ile ilgili hüküm şu şekilde yer almaktadır: *"Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal ... ve savaş hallerinde uzatılabilir"*.

10. Maddenin ilk şeklinde yakalanan kişilerin toplu olarak işlenen suçlarda hakim önüne çıkarılma süresi en çok onbeş gün biçiminde öngörülmüş iken 2001 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği ile bu süre kuralda olduğu şekilde en çok dört güne indirilmiştir.

11. Bu bağlamda Anayasa'nın bu hükmünde netleştirilmesi gereken husus toplu olarak işlenen suçlarda öngörülen en çok dört günlük süreye yakalanan kişinin tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli olan yol süresinin dahil edilip edilmeyeceğidir.

12. Mahkememiz çoğunluk kararında yakalanan kişinin tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli olan sürenin bu dört günlük süreye dahil olmadığı şu gerekçeyle kabul edilmiştir:

"Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında geçen 'en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç' ibaresinin 'toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün' ibaresini de bağladığı açıktır. Kanun hükümlerinden de toplu olarak işlenen suçlar için öngörülen azami dört günlük gözaltı süresine tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilme için gerekli sürenin ekleneceği anlaşılmaktadır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (3) numaralı fıkrasında 'uzatılma'dan söz edilmektedir. Uzatılan süre ise (1) numaralı fıkradaki 'Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmidört saati geçemez.' hükmünün geçerli olduğu gözaltı süresi olup bu süreye 'yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre' dâhil değildir". (bkz.: § 35).

13. Çoğunluk kararındaki bu tespite rağmen kanaatimizce burada Anayasa'nın sözü bağlamında önemli bir sorun bulunmaktadır. Fıkradaki düzenlemeye tekrar dikkatle bakmak gerekirse, fıkranın ilgili kısmı aynen şu şekildedir: “*Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hâkim önüne çıkarılır*”.

14. Görüldüğü üzere bu hükümdeki “*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*” ibaresi bireysel olarak işlenen suçlardaki maksimum süre olan kırksekiz saatin önünde yer almaktadır. Ancak yine fıkradaki düzenleme biçimine bakıldığında bu “kırksekiz saat” ibaresi sonrasında “içinde” şeklinde bir ifade yer almamakta olup burada “ve” bağlacı yer almakta ve hemen akabinde toplu olarak işlenen suçlardaki “en çok dört gün içinde” ibaresine yer verilmektedir. Dolayısıyla bu hususlar dikkate alındığında bahse konu yol süresinin toplu olarak işlenen suçlardaki en çok dört günlük gözaltı süresine dahil olmadığı görüşü savunulmaktadır.

15. Ancak burada kuraldaki düzenleme biçiminden kaynaklanan önemli bir noktalama ve ifade bağlamındaki bir yazım sorunu kendisini göstermektedir. Kuraldaki “*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*” ibaresinin sadece bireysel olarak işlenen suçlara mı yoksa toplu olarak işlenen suçlara da mı uygulanabileceği noktasında fıkra hükmündeki ifade bu sorunu gözler önüne sermektedir.

16. Bu yönüyle bakıldığında 19. maddenin beşinci fıkrasındaki bahse konu hüküm, ifade tarzı ve kullanılan noktalama işaretleri nedeniyle hem yukarıda belirtildiği üzere yol süresinin toplu olarak işlenen suçları da kapsadığı şeklinde hem de sadece bireysel olarak işlenen suçları kapsadığı şeklinde anlaşılmaya müsait anlam belirsizliğini ortaya çıkaran bir metin özelliği taşımaktadır. Bu hükmün “*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*” kısmının toplu olarak işlenen suçları da kapsadığı görüşünde olanlar bile hükmün düzenleniş biçimi itibarıyla esasında kendi bünyesinde imla sorunu ihtiva ettiği de fark edebilmektedir.

17. Kuralla ilgili temel sorunun bu cümle içinde “*yakalanan veya tutuklanan kişi*”den hemen sonra “virgül” kullanılmasından kaynaklandığını belirtmek gerekir. Zira kuralda “*tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç*” ibaresinin bireysel suçlar yanında toplu olarak işlenen suçları da kapsadığı şeklinde bir anlam öngörülüyorsa bu durumda “virgül” yerine “noktalı virgül” kullanılmalıydı.

18. Nitekim Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzuna göre de noktalı virgölün kullanılacağı yerler arasında “*İkiden fazla eş değer öğeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznenen sonra noktalı virgül konabilir*” şeklinde bir değerlendirme yer almaktadır (bkz.: Yazım Kılavuzu, 27. Baskı, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2012, s.31).

19. İlgili Anayasa hükmünde noktalı virgül yerine virgül kullanıldığına ve bahse konu kural da bir Anayasa hükmü olduğuna göre, mevcut haliyle kuralın, Türkçe dil bilgisi kuralları ve hükümdeki ifade tarzından hareketle çok rahat biçimde yol süresinin toplu olarak işlenen suçları da kapsadığı şeklindeki bir anlama sahip olduğunu söyleyebilmenin mümkün olmadığı kanaatindeyim. Bu nedenle, bu şekilde iki farklı anlama yol açma ihtimali bulunduğu, Anayasa'nın söz konusu hükmünün anlamını netleştirmek için şu iki hususun da dikkate alınması gerekmektedir:

20. Birinci olarak kuralın anlam itibariyle iki farklı şekilde yorumlanma ihtimalinin varlığı durumunda ve özellikle de kuralın temel hak ve özgürlüklere müdahale eden bir niteliğe sahip olduğu dikkate alındığında kuralın daha fazla özgürlük lehine olan anlamını tercih etmek gerekir. Özellikle de bahse konu durumun Anayasa Mahkemesinin bir bireysel başvuru incelemesi sürecinde gündeme geldiği düşünüldüğünde burada özgürlükçü yaklaşımın bir gereği olarak Anayasa Mahkemesinin özgürlük lehine yorum yapması ve dolayısıyla yol süresinin toplu olarak işlenen suçlarda hakim önüne çıkarılmak için öngörülen dört günlük süreye dahil olduğunu ve bunun dışında ayrı bir sürenin toplu olarak işlenen suçlarla ilgili maksimum gözaltı süresinin hesabına dahil edilemeyeceğini ifade etmek gerekir. Bu biçimdeki bir yorum Anayasa Mahkemesinin varlık nedeni olan özgürlükler lehine bir yaklaşım sergilemesinin de gereği olarak görülmelidir.

21. Hatta, Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yakalanan kişilerin hâkim huzuruna çıkarılmaları için öngörülen asgari süreler ele alınırken, fıkra gereği toplu olarak işlenen suçlarda bireysel suçlara kıyasla zaten daha uzun bir süre tanıdığı dikkate alındığında, hâkim huzuruna çıkarma için gereken yol süresinin de niteliği gereği bu uzun dört günlük süreye dâhil olduğunu kabul etmek pekala mümkündür. Zira hakim huzuruna çıkarma konusundaki zaman sıkışıklığı gibi bir sorun daha ziyade kısa süre öngörülmüş olması nedeniyle sadece bireysel suçlar için geçerli olabilir. Bu nedenle fıkradaki bahse konu yol süresinin münhasıran bireysel olarak işlenen suçları kapsamakta olduğu söylenebilir.

22. İkincisi ve daha önemlisi ise şudur: Anayasa hükmünün anlamının net bir biçimde belirlenmesi, somut örnekte olduğu gibi anayasal normun düzenleniş biçimi nedeniyle sağlanamıyorsa bu durumda Anayasa hükmünün gerekçesine bakılarak bu hükmün ne anlama geldiğini tespit etmek gerekir. Bu durum anayasal yorum teknikleri açısından da bir zorunluluktur.

23. Nitekim Anayasa Mahkemesi, anayasal bir normun anlamı ve kapsamına ilişkin tereddüt yaşadığı veya mevcut lafzi düzenlemenin anlamını ortaya çıkarmak bakımından yeterli olmadığını değerlendirdiği durumlarda söz konusu anayasal normun gerekçesini de değerlendirme unsuru yapmaktadır. Örneğin bir Anayasa Mahkemesi kararında Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin, aile hayatı içerisinde eşlerin birbiri ile olan ilişkileri ve karşılıklı yükümlülüklerinin belirlenmesine ilişkin kurallar bakımından ölçü norm olarak değerlendirilebilmesinin dayanağı olarak anılan Anayasa maddesinin gerekçesine de yer verilmiştir (bkz. AYM, E.2023/42, K.2024/114, 30/05/2024, § 10.vd.). Benzer şekilde kamu hizmetine girme hakkına ilişkin (bkz. AYM, E.2021/104, K.2021/87, 11/11/2021, § 44) ve yabancıların temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasında esas alınacak ölçütlerin Anayasa'nın 16. maddesinde belirtilmiş olmasına karşın anılan maddenin gerekçesine de yer verilerek (bkz.: AYM, E.2020/30, K.2023/12, 25/01/2023, § 186-187) bu ölçütlerin belirlenmesi yoluna gidilmiştir.

24. Dolayısıyla, eldeki konu ile ilgili olarak 2001 Anayasa değişikliğinde bu meselenin niçin bu biçimde yeniden düzenlendiğine dair gelişmeleri incelemek büyük önem taşımaktadır.

25. Yukarıda da ifade edildiği üzere 1982 Anayasası'nın ilk şeklinde yakalanan kişinin toplu olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hakim huzuruna çıkarılacağı öngörülmekte iken 2001 Anayasa değişikliği ile bu konu yeniden düzenlenmiştir. Hem Anayasa Komisyonu raporunda hem de teklife ilişkin madde gerekçesinde, yakalanan veya tutuklanan kişilerin hakim önüne çıkarılma sürelerinin "*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin*

5 inci maddesindeki esaslar doğrultusunda” düzenlenmesi şeklindeki amaca özellikle vurgu yapılmaktadır (bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli), Haz.: Y.E. Yılmazoğlu / İ. E. Perdecioğlu, Anayasa Mahkemesi Yay., Ankara, 2018, s. 110).

26. Yine Anayasa değişikliğinin Genel Kurul görüşmelerinde fıkra hükmüne son şekli verilirken açık bir vurguyla, Genel Kuruldaki değişiklik önergesi gerekçesi de dikkate alınarak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyeleri ışığında Anayasa’nın 19. maddesinde öngörülen sürenin dört güne indirilmesinin “*insan hakları ve uluslararası standartlara uygun bir düzenleme*” olacağına yer verilmiştir (bkz.: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (Gerekçeli), s.111).

27. Görüldüğü üzere konumuzla ilgili 2001 Anayasa değişikliğinin amacının yakalanan veya tutuklanan kişilerin hakim önüne çıkarılma sürelerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararları ve Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi tavsiyelerindeki uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi olduğu madde gerekçesinde açıkça ifade edilmektedir. Bu nedenle bu konudaki AİHM içtihadına bakılması gerekmektedir.

28. AİHM, iç hukukta on iki saat olarak belirlenen gözaltı süresinin kanunla düzenlenmiş olması nedeniyle mutlak olduğuna, bu sürenin kırk beş dakika aşılmış olmasının Sözleşme’nin 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendinin ihlal edilmesi sonucunu doğurduğuna karar vermiştir (K.-F./Almanya, B. No: 144/1996/765/962, 27/11/1997, 73).

29. Brogan ve Diğerleri/Birleşik Krallık başvurusunda AİHM, terörle mücadele gibi özel koşulların varlığı gibi istisnai durumların Sözleşmenin 5. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında derhal hakim önüne çıkarılma güvencesinin geciktirilmesini haklı kılmayacağı, azami gözaltı süresinin aşılmadığı halde dahi dört gün altı saatlik gözaltı süresinin Sözleşmeye aykırılık teşkil ettiğini belirtmiştir (B. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84 ve 11386/85, 29/11/1988, §§ 62, 63). Oral ve Atabay/Türkiye (B. No: 39686/02, 23/6/2009) başvurusunda da AİHM Brogan ve diğerleri kararına atıfla dört günü aşan her gözaltı süresinin, terörle mücadele kapsamında dahi olsa prima facie çok uzun olduğunu belirtmiştir (§ 43). AİHM bu davada teröre ilişkin soruşturma kapsamında dört gün iki saat ve dört gün dört saat süreyle gözaltında tutulan başvuruçuların “ivedilikle” hakim önüne çıkarılmadığını kabul ederek özgürlük ve güvenlik hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. AİHM İpek ve diğerleri/Türkiye kararında yargı denetimi olmadan gözaltında tutma için öngörülen sıkı zaman kısıtlamasının azami dört gün olduğunu yinelemiştir (B.No: 17019/02 30070/02, 3/2/2009, § 36). Görüldüğü üzere AİHM bu başvurularda 4 günlük azami süreye yol süresi gibi bir istisna tanımamıştır.

30. Dolayısıyla eldeki bireysel başvurunun incelenmesi sürecinde ölçü norm olarak ele alınan Anayasa’nın 19. maddesinin beşinci fıkrası hükmünün anlamının kuraldaki ifade ediliş, imla ve yazımı dair sorunlar nedeniyle net bir biçimde ortaya konulmadığı bir durumda, kuralın anlamını ortaya koyma hususunda gerçekleştirilen Anayasa değişikliğine ilişkin madde gerekçesine başvurmak Anayasal yorum açısından bir gerekliliktir. Bu konuda madde gerekçesinde de açıkça yakalanan veya tutuklanan kişilerin hakim önüne çıkarılma sürelerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarındaki uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi amacı belirtildiğine ve bu standartta toplu olarak işlenen suçlardaki azami dört günlük gözaltı süresine ek bir yol süresi öngörülmediği rahatlıkla söylenebildiğine göre hakim önüne çıkarılma ile ilgili sürenin hesabını buna göre yapmanın Anayasal bir zorunluluk olduğu kanaatindeyim.

31. Öte yandan, ulaşım noktasında yaşanan teknolojik gelişmelere rağmen toplu olarak işlenen suçlarda Anayasa'nın bu fıkrasına ilişkin 2001 yılı değişiklik gerekçesi de aşikar iken yol süresinin de azami dört günlük gözaltı süresine dahil olmadığı hususunda halen ısrar etmenin Anayasa hükümlerinin dinamik yorumu boyutu ile de sorunlu bir yaklaşım olduğunu ifade etmek gerekir.

32. Yukarıda sıralanan gerekçeler dikkate alındığında Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası hükmüne göre toplu olarak işlenen suçlarda yakalanan kişinin en geç dört gün içinde hakim huzuruna çıkarılması gerekmektedir. Kurala ilişkin madde gerekçesi ve kuralın 2001 Anayasa değişikliğinin amacı kuraldaki düzenlemenin bu şekilde anlaşılmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla toplu olarak işlenen suçlarda yakalanan kişinin hakim huzuruna çıkarılması noktasındaki azami dört günlük gözaltı süresine kişinin tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süreyi de dahil etmek gerekir.

33. Burada Mahkememiz çoğunluğunun Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrası hükmünden hareketle, toplu işlenen suçlarda yol süresinin dört günlük gözaltı süresine dahil edilip edilmeyeceği meselesini ilk olarak Anayasa hükmü üzerinden ortaya koyup daha sonra kanun hükmüne dayanarak bu görüşünü netleştirmesinin (bkz.: § 35), anayasal özerk yorum yöntemiyle uyumlu olmadığını da belirtmek gerekir. Bu itibarla, ilgili sürenin doğrudan Anayasa hükümleri esas alınarak belirlenmesi ve sonuca ulaştırılması yönteminin benimsenmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

34. Anayasanın bu hükmünün anlamı bu şekilde belirtildikten sonra eldeki bireysel başvuruyla ilgili ihlal iddiasını bu çerçevede değerlendirmek gerekir. Somut olayda Olay ve Yakalama Tutanağı dikkate alındığında aralarında başvuruçunun da bulunduğu on yedi şüpheli 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te yakalandığına göre gözaltı süresinin bu tarihte başladığı açıktır. 12/5/2020 tarihinde ise UYAP kayıtlarına göre sorgu zaptı saat 17.19'da oluşturulmuş olup 19.36'da hâkim tarafından imzalanarak sorgu sonlandırılmıştır.

35. Bu da göstermektedir ki başvuruç, gözaltına alındığı tarihten itibaren dört gün geçtikten sonraki bir zamanda hakim huzuruna çıkarılmıştır. Dosyadaki veriler dikkate alındığında başvuruçunun Anayasa'da öngörülen dört günlük azami gözaltı süresi geçtikten sonra hakim huzuruna çıkarıldığı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

36. Bu yönü ile bakıldığında Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrasının açık hükmü karşısında somut dosyada başvuruçunun bu süre geçtikten sonra hakim huzuruna çıkarılması Anayasa hükmünün lafzı ile bağdaşmamaktadır. Bu yönü ile somut başvuruda kişi özgürlüğüne yönelik bahse konu sınırlamanın kanunilik koşulunu sağlamadığı kanaatindeyim.

37. Ek olarak, bir an için Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasındaki dört günlük süre çoğunluk kararındaki gibi kabul edilerek yorumlansa bile, eldeki başvuruda yine de ihlal sonucuna ulaşmak gerekir. Zira, başvuruç, 12/5/2020 günü saat 11.30'da hâkim önüne çıkarılmak için gerekli işlemler yapılmak üzere İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü nezarethanesinden çıkarılmış ve adliyeye getirilerek öğle saatlerinde hazır edildikleri Cumhuriyet Başsavcılığınca ifadeleri alınmaksızın silahlı terör örgütü üyeliği suçundan tutuklanmaları talebi ile saat 16.09'da Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edilmişlerdir.

38. Dolayısıyla İstanbul Emniyet Müdürlüğünden adliyeye ulaşmaları yol süresi olarak değerlendirmede dikkate alınması gerektiğine göre, burada başvurunun saat 11.30'dan tutuklanma talebiyle ile saat 16.09'da Sulh Ceza Hâkimliğine sevkine kadar geçen 4 saat 39 dakikalık sürenin yol süresi olarak kabul edilmesi doğru değildir. İstanbul gibi bir şehirdeki yoğun trafik sorunu ve Emniyet Müdürlüğü ile adliye arasındaki mesafe dikkate alındığında dahi bu sürenin Anayasa'nın 19. maddesinin beşinci fıkrasında yer verilen *"tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre"* kapsamında görülmesi mümkün değildir.

39. Nitekim başvurunun açtığı tazminat davasına bakan mahkeme de dört günlük süreyi aşan kısmı *"tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre"* kapsamında gördüğünü ortaya koyan ilgili ve yeterli bir gerekçeye kararında yer verebilmiş değildir. Mahkeme kararında bu konuya ilişkin olarak sadece başvurunun bulunduğu *"İstanbul şehrinin nüfusu, ulaşım ağı, iş yükü gibi özellikleri nazara alındığında kanunda öngörülen yol süresi içerisinde tutuklamaya sevk edildiği"* biçimindeki bir gerekçeye yer verilmiştir. Ancak dört günü aşan sürenin ne şekilde yolda geçen süre içinde değerlendirildiğine dair bir gerekçeye kararda rastlamak mümkün değildir.

40. Sonuç olarak, yukarıda sıralanan gerekçelerle somut bireysel başvuruda kanuni gözaltı süresinin aşılması nedeniyle başvurunun Anayasa'nın 19. maddesinin -beşinci fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle Mahkememiz çoğunluğunun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ